

Panel ekspercki online z dnia 04 grudnia 2017 roku

W ramach projektu realizowanego przez Fundację „Masz Szansę” jako zadanie publiczne na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej. Umowa nr MEN/2016/DWKI/1175
SYSTEM ODDZIAŁYWAŃ PROFILAKTYCZNYCH W POLSCE - stan i rekomendacje dla zwiększenia skuteczności i efektywności planowania i realizowania działań profilaktycznych w mikro i makro skali.

Społeczno – kulturowe uwarunkowania szkolnych działań profilaktycznych.

Cz. II. Rodzice i pracownicy szkoły.

Prof. nadzw. dr hab.K
Krzysztof A. Wojcieszek

Zasadnicze ograniczenie działań profilaktycznych („programów”).

Warunki Środowiskowe (kulturowe, społeczne, ekonomiczne) decydują o ewentualnej skuteczności tych działań lub jej braku, niezależnie od jakości działań jako takich.

Założenie

Praca profilaktyczna na rzecz dzieci i młodzieży to przede wszystkim praca z „ich” dorosłymi!

Od wpływu dorosłych zależy trwałość efektów profilaktycznych.

Redukcja pozytywnych efektów w programie SHAHRP – Australia.

- Program przeciw upijaniu się: uczniowie szkół Średnich, 13-14 lat. 10 x 60 min + 12 x 60 min zajęć.
- Początkowy sukces programu edukacyjnego był widoczny w postaci znaczącej redukcji spożycia (32%), lecz **po upływie 32 miesięcy grupy eksperymentalna i kontrolna prawie się zrównały (różnica tylko 4 %).**
- Patrz omówienie w: Anderson P., Baumberg B., Alkohol w Europie, Warszawa, 2007, s. 201-202.

Przykład: negatywny efekt „zanurzenia w proalkoholowej kulturze”.

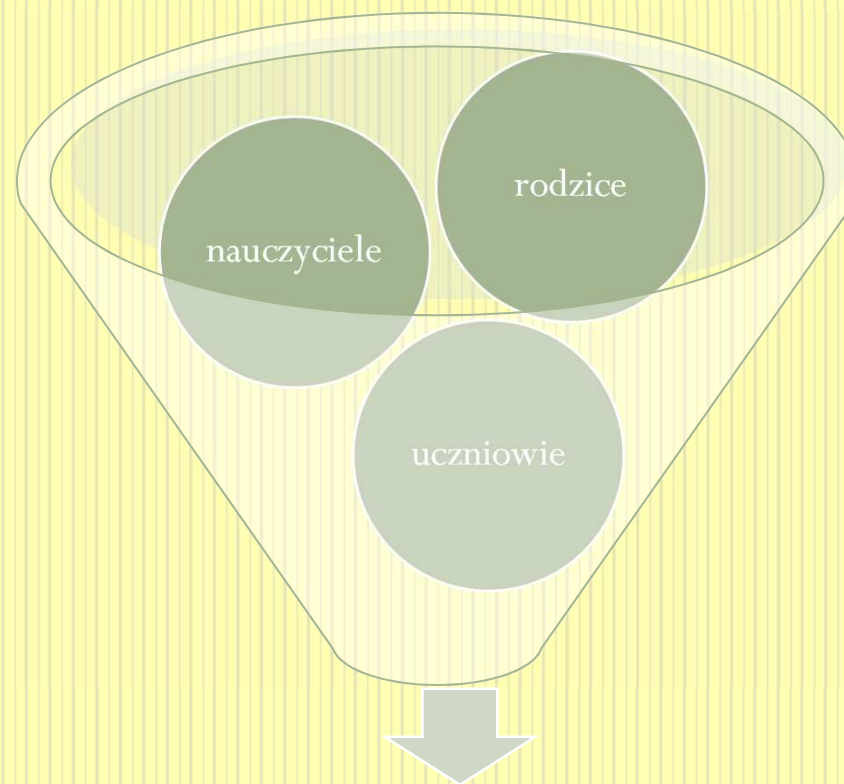
- Wedle badań (Perry, et all. 2002) dodatnie wyniki doskonałego programu profilaktycznego „Project Northland”(USA) w zakresie zmiany zachowań uczestników prawie całkowicie zanikają po kilku latach – **zaznacza się negatywny wpływ stylu życia dorosłego otoczenia.**
- Anderson P., Baumberg B., Alkohol w Europie, Warszawa, 2007, s. 201.
- Perry C.L., Williams C. L., Komro K.A., Veblen – Mortenson S., Stigler M., Munson K.A., Farbaksh K., Jones R.M., Forster J.L., Project Northland : long term outcomes of community action to reduce adolescent alcohol use, *Health Education Research*, 2002, v. 17 (1), s. 117-132. Perry C.L., Williams C. L., Komro K.A., Veblen – Mortenson S., Stigler M., Munson K.A., Farbaksh K., Jones R.M., Forster J.L., Project Northland : long term outcomes of community action to reduce adolescent alcohol use, *Health Education Research*, 2002, v. 17 (1), s. 117-132.; Ostaszewski K., Bobrowski K., Borucka A., Okulicz – Kozaryn K., Pisarska A., Perry Ch. L., Williams C.L., Program Domowych Detektywów . Adaptacja amerykańskiego programu profilaktyki alkoholowej dla młodzieży we wczesnym okresie dojrzewania, *Alkoholizm i Narkomania*, v. 3, nr 2, 1998, ss. 339-360; Foxcroft D.R., Lister – Sharp D., Lowe G. (1997). Alcohol misuse prevention for young people: a systematic review reveals methodological concerns and lack of reliable evidence of effectiveness. *Addiction*, . 92, s. 531-538

Przykład.

- Bardzo ceniony amerykański Program Wzmacniania Rodziny (SFP) „działał” w USA, a nie udało się wykazać jego „działania” w Polsce. [uwaga: były pewne różnice metodologiczne]

Okulicz – Kozaryn K., *Contextual factors affecting prevention*. Including contributions from Dr Jeanne Poduska (USA), Dr Katarzyna Okulicz-Kozaryn (PL), Mr Frederick Groeger-Roth (DE). 4 International Conference and Members Meeting EUSPR, Paris, 13-15 2013.

Ważna zasada.

Ostateczny efekt profilaktyczny.

Dlatego badania w projekcie musiały dotyczyć również dorosłych.

Badania w naszym projekcie dotyczyły również wiedzy, postaw i zachowań osób dorosłych – rodziców i nauczycieli.

Przytoczę najważniejsze ustalenia wynikające (moim zdaniem) z tej części Raportów.

NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA - RODZICE

Wstępna uwaga metodologiczna: badanie niekoniecznie musiało być w pełni reprezentatywne, gdyż opierało się na kontakcie z rodzicami utrzymującymi relacje ze szkołą – w grupie ryzyka te relacje często zanikają.

Patrz: różnice we wskaźnikach osób rozwiedzionych i samotnych rodziców w ogólnej i w badanej.

NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA - RODZICE

- Polscy (jedynie badani!) rodzice:
- Dość często spędzają czas wolny z dziećmi, ale jednak zaznacza się deficyt kontaktów (56% zbyt rzadko).
- Tylko część (26%) kilka razy w tygodniu wspólnie z dziećmi uprawia jakieś hobby czy bawi się – za mało.
- Rozmowa z dziećmi najczęściej dotyczy ... szkoły i wyników szkolnych!
- Istnieje dość znaczny odsetek dzieci, które nie pomagają wcale w pracach domowych – 17,4 %!

NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA - RODZICE

- Rodzice starają się sprawować kontrolę rodzicielską:
- 92,4 % pyta dzieci o krąg rówieśników
- 86,6 % pyta o cele wydatków
- 97,3 % pyta o cel wyjścia z domu
- 94,9 % pyta o miejsce pobytu poza domem.
- Są to wskaźniki korzystne, **nieco niższe w grupie podwyższonego ryzyka.**

NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA - RODZICE

W Świetle dość wysokich wskaźników kontroli można się zastanawiać nad celowością pracy nad tym czynnikiem (wzorem np. programu na Islandii czy w USA) w grupie uniwersalnej, ale z pewnością pozostaje to cel w grupie podwyższonego ryzyka.

c.d.

- Kolejnym ważnym zakresem pytań jest poszukiwanie związku między samokontrolą oraz impulsywnością rodziców, a sytuacją i zachowaniami uczniów. W badaniu związek ten jest wykazany bardzo wyraziście i jednoznacznie.

Im mniejsza samokontrola i większa impulsywność rodziców, tym większy stopień ryzyka zachowań uczniów

Ważny czynnik – modelowanie zachowań ryzykownych.

Tradycyjnie badanie wykazało związek między podejmowaniem zachowań ryzykownych przez rodziców oraz przez ich dzieci.

WNIOSEK: bez pracy ogólnospołecznej nad redukcją zachowań ryzykownych dorosłych nie uda się zredukować poziomu zachowań ryzykownych u ich dzieci!

Repetycja...

Bez pracy ogólnospołecznej nad redukcją zachowań ryzykownych dorosłych nie uda się zredukować poziomu zachowań ryzykownych u ich dzieci!

PRACOWNICY SZKOŁY – nauczyciele.

- Potrzeby – priorytety profilaktyczne wskazywane przez nauczycieli (ogólne i osobiste):

Promocja zdrowia fizycznego	Promocja zdrowia psychicznego	Promocja zdrowia duchowego	Profilaktyka uzależnień od substancji ...	Uzależnienia behawioralne	Agresja i przemoc	Ryzykowne zachowania w sieci	Wagary
92,4 %	88,1 %	74,3 %	90,3 %	85,4 %	95,6 %	91,8 %	86,8%
91,1 %	94,1 %	80,9 %	85,9 %	86,9 %	93,8 %	89,8%	83,8 %

WNIOSEK

- Ten i inne wyniki wskazują na pewne zainteresowanie i dostrzeganie potrzeb profilaktycznych.
- Jeśli jednak spojrzymy na wyniki badania w zakresie realnego zaangażowania w działania profilaktyczne, to odkrywamy pewną ich powierzchowność i fasadowość.

Zaangażowanie w szkolny program profilaktyczno wychowawczy.

- Jednak zaangażowanie jako całość wygląda mniej imponująco. W grupie najaktywniejszej (wysokie ryzyko) najczęściej wskazań zebrały takie punkty jak „Wstępna identyfikacja problemów szkolnych” (28,34 % wskazań) i „Konceptualizacja” (21,10%), znacznie mniej już „Diagnoza sytuacji szkolnej” (14,37 %) czy „Zamierzenia realizacyjne” (18,66%) (w tym wypadku znacznie większe odsetki wskazywali nauczyciele z pozostałych grup! Odpowiednio: 28,05% i 28,38%. Najsłabiej wyglądało zaangażowanie w ewaluację, tak przecież ważne dla oceny skuteczności działania (w grupie ryzyka 9,69% wskazań). Ogólne zaangażowanie w Program nie przekraczało w żadnej z grup 25%, a w grupie ryzyka wyniosło tylko... 18,52 % wskazań.

Wiedza nauczycieli o skuteczności form profilaktycznych.

- Wiedza ta jest zbyt mała, akcentuje się często takie formy pracy, które są ambiwalentne lub nieskuteczne (np. przecenianie wartości sportu).

Moni- toring	Ochron a	Teatry	Poga- danki	Warsz- taty	Filmy	Druki	Festyn y	Sport	Zajęcia pozalek .	Specja- liści	Progra my recome nd.
93,5	79,6	88,5	90,6	97,8	94,6	70,5	90,8	98,8	94,8	98,7	94

Postulowana tematyka zajęć.

rozwój osobisty	kompetencje społeczne	kompetencje zadaniowe	relacje rodzinne	bezpieczny internet	cyberprzemoc	agresja przemoc	uzal. behawioralne	używanie substancji psych.	inne?
55,8 %	53,4 %	48,3 %	55,3 %	53,5 %	55 %	48,7 %	62,6 %	59,6 %	39,5 %

Postulowana a realna tematyka zajęć.

Dominowały, zdaniem respondentów, zajęcia na temat przeciwdziałania agresji i przemocy oraz... kompetencji zadaniowych uczniów. Tak potrzebna tematyka używania substancji to tylko 14 % dominacji, podobne wskaźniki dotyczyły aspektów rozwojowych, w tym relacji rodzinnych i kompetencji rodzicielskich (tylko 16,8 %).

Realna tematyka zajęć profilaktycznych w szkole.

rozwój osobisty	kompetencje społeczne	kompetencje zadaniowe	relacje rodzinne	bezpieczny internet	cyberprzemoc	agresja przemoc	uzal. behawioralne	używanie substancji psych.	inne?
55,8 %	53,4 %	48,3 %	55,3 %	53,5 %	55 %	48,7 %	62,6 %	59,6 %	39,5 %
17,1 %	18 %	20,9 %	16,8 %	19,9 %	18,1 %	24,1 %	11,6 %	14 %	8 %

Niedocenywanie wpływu własnych zachowań na zachowania uczniów i możliwości działań niespecyficycznych.

- Badania wykazały pewien niedostatek w zakresie zrozumienia roli modelowania przez nauczycieli postaw i zachowań uczniów (czynnik niespecyficzny) oraz istotne niedostatki wiedzy profilaktycznej w zakresie najnowszych ustaleń.

Największa troska to...

- ... niedostatek umiejętności wpływu profilaktycznego poprzez sam sposób nauczania (działania szkoły – patrz: Surzykiewicz J., Agresja i przemoc w szkole, Warszawa 2000).
- Oraz niedostatek umiejętności wobec uczniów z grupy podwyższonego ryzyka (negatywna tożsamość).
- **SPOSÓB W JAKI SIĘ UCZY JEST WAŻNY PROFILAKTYCZNIE!**

...

**SPOSÓB W JAKI SIĘ UCZY oraz
KLIMAT SZKOŁY (czy jest
wspólnotą?) JEST BARDZO
WAŻNY PROFILAKTYCZNIE!**

Mimo mankamentów...

- Nauczyciele wykazują żywe zainteresowania działaniami profilaktycznymi (aczkolwiek często w wykonaniu innych osób).
- Stanowią poważny zasób profilaktyczny w skali ogólnospołecznej.
- Wymagają uzupełnienia wiedzy i umiejętności.

Szanowni Państwo!

- Dziękuję za uwagę i odsyłam do części II i III roboczej wersji raportu.